

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İşlər İdarəsinin Prezident Kitabxanasının elektron resursları: yaradılması və istifadəsi problemləri

Zakir İsmayılov

Kitabxana işinin avtomatlaşdırılması və elektron resurslar şöbəsinin müdiri

Son 20 ildə dünya kitabxanalarının sürətli inkişafına nəzər yetirsək görürük ki, cəmiyyətdə Elektron kitabxana fenomeni daha qabarıq şəkildə əhəmiyyət kəsb etməkdədir. Müasir kitabxana – Elektron kitabxana informasiya cəmiyyətinin inkişafında, elektron resursların yaradılmasında və istifadəsində xüsusi rol oynamaqdadır. Buna görə də dünyanın əksər inkişaf etmiş dövlətlərində kitabxanaların təkmilləşdirilməsi və inkişafı milli məsələ kimi qarşıya qoyulur.

İndiki zamanda kitabxanaların inkişafı üçün ən mühüm istiqamətlərdən biri kimi fondun rəqəmsallaşdırılması, elektron sənəd arxivlərinin yaradılması və istifadəçilərin tələbatına uyğun elektron resursların yaradılmasıdır.

Bir vaxtlar kitabxanaların fəaliyyəti ancaq ənənəvi xidmət növləri, fondun zənginliyi və nadir kitabların sayı ilə məhdudlaşır. Hazırda müasir kitabxana deyəndə mütəxəssislər başa düşür ki, tək zəngin kitab fondu ilə oxucuların informasiya tələbatını tam ödəmək olmur. Bunun üçün informasiya texnologiyalarının son nailiyyətlərini kitabxana işinə tətbiq etməklə yaradılacaq elektron resurslar istifadəçilərin (oxucuların) informasiya tələbatına cavab verməlidir.

Son illərdə Azərbaycanda kitabxana işinə innovasiyaların tətbiqi müvəffəqiyyətlə aparılmaqdadır. Buna ən yaxşı nümunə Azərbaycan Respublikası Prezidenti İlham Əliyevin **“Azərbaycan Respublikasında kitabxana-informasiya sahəsinin 2008-2013-cü illərdə inkişafı üzrə Dövlət Proqramı”nın təsdiq edilməsi barədə**” 6 oktyabr 2008-ci il tarixli müvafiq sərəncamıdır. Dövlət Proqramında kitabxanaların informasiya cəmiyyətində qabaqcıl rolu xüsusi qeyd edilir və deyilir ki, kitabxanalar dövlət islahatlarının həyata keçirilməsinə yardımçı olur, elm, təhsil, sosial inkişaf, iqtisadiyyat və mədəniyyət prosesinə fəal təsir göstərir.

Baş çatmaqda olan bu proqramın həyata keçirilməsinə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İşlər İdarəsinin Prezident Kitabxanası da önəmli töhfələr vermişdir. Xüsusilə kitabxana proseslərinin avtomatlaşdırılması və elektron resursların yaradılması işində bu gün Prezident Kitabxanası əhəmiyyətli rol oynayır və bu sahələrdə qazanılmış təcrübənin respublika kitabxanaları arasında yayılmasında fəal iştirak edir.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İşlər İdarəsinin Prezident Kitabxanasının yaradılmasından 10 il ötür. Yarandığı gündən indiyədək Prezident Kitabxanası kitabxana-bibliografiya xidmətindən başqa, sənəd-informasiya xidmətinin müasir forma və metodlarından istifadə etməyə başlamışdır. Çünki, bu gün elektron resurslar – bütün növ elektron sənəd-informasiya resursları müasir kitabxana sisteminin ayrılmaz bir hissəsinə çevrilmişdir və əsas diqqət Prezident Kitabxanasında yaradılmış olan və yaradılacaq elektron resurslara yönəldilmişdir. Buna görə də elektron resursların yaradılması, istifadəsi, idarə olunması, saxlanması bizdən bu sahəyə yeni yanaşma və daha çox məsuliyyət tələb edir.

Son illər Prezident Kitabxanasında istifadəçilərə (oxuculara) xidmət göstərilməsi prinsip etibarlı ilə yeni səviyyəyə keçmişdir. Kitabxanada sənəd-informasiya resurslarının ayrılmaz hissəsi olan elektron resurslar istifadəçilərə tam şəkildə təqdim edilir. Materialların toplanması, seçilməsi, skan edilməsi, sistemləşdirilməsi, xüsusi aktiv menyuda (interfeys) istifadəçilərə təqdim edilməsi üzrə aparılan böyük işlər sayəsində oxucular kitabxananın elektron resurslarından keyfiyyətli və tam informasiya almaq imkanına malikdirlər.

Prezident Kitabxanasında yaradılan elektron resurslar məqsəd və vəzifələrinə görə əsasən üç istiqamətdə: məlumatlandırma, maarifləndirmə və elmi-tədqiqat istiqamətindədir.

Qeyd etmək lazımdır ki, son illər Prezident Kitabxanasında elektron resursların məzmun etibarlı ilə sistemləşdirilməsi prosesi də aparılır. Belə ki, tarix, ölkəşünaslıq və diyarşünaslıq; işgüzar və hüquqi informasiya; regionların sosial-iqtisadi inkişafı; Azərbaycan mədəniyyəti, milli-mənəvi dəyərlər və digər aktual mövzular üzrə quplaşdırmalar aparılmaqdadır.

Respublikamızda elektron kitabxananın yaradılması, kitabxana proseslərinin avtomatlaşdırılması, müasir kitabxana-informasiya texnologiyalarının tətbiqi sahəsində Prezident Kitabxanası öncül yerlərdən birini tutur. Son bir neçə il ərzində Prezident Kitabxanasının əməkdaşları kitabxananın profilinə uyğun olaraq istifadəçilərin (oxucuların) sənəd-informasiya tələbatına cavab verən xüsusi əhəmiyyətə malik geniş məzmunlu bir neçə növ elektron resurslar yaratmışlar. Bular aşağıdakılardan ibarətdir:

- tammətli elektron nəşrlər;
- elektron kitablar;
- elektron bibliografik göstəricilər;
- elektron məlumat bülletenləri;
- kitabxananın fondunda olan bir çox aktual çap nəşrlərinin elektron versiyaları (əsasən dövrü nəşrlərdə çap olunmuş elmi və analitik-təhlili məqalələr).

Qeyd etmək lazımdır ki, elektron resursların yaradılması böyük təcrübə və aktual məna kəsb etməkdədir. Yaradılacaq olan elektron resursun növündən (tammətli elektron nəşr, elektron kitab, bibliografik göstərici və ya məlumat bülleteni) asılı olaraq əməkdaşlardan ibarət iş icraçıları, müəyyən vaxt və etaplar müəyyən olunur. Materialların seçilməsi, skan edilməsi, redaktə olunması, dizayn və proqram təminatı yaradılmış hər bir resursun gərgin iş fəaliyyətinin nəticəsində ərsəyə gəldiyini deməyə əsas verir.

Prezident Kitabxanasında yaradılan elektron resurslar forma və xarakterinə görə aşağıdakı kimi sistemləşdirilir: aktuallığına, məzmununa və həcminə görə. Elektron resurslar kitabxana fondunda olan kitab, qəzet və jurnal materialları və əldə edilmiş arxiv sənədləri, eləcə də internet resurslarından məqsədyönlü istifadə olunmaqla yaradılır.

Bu meyarlardan başqa, elektron resurslar yaradılarkən bir neçə spesifik xüsusiyyətləri də nəzərə almaq əhəmiyyətlidir. Bunlara aşağıdakılar daxildir:

- istifadəçilər üçün menyunun (interfeysin) əlverişli olması;
- qrafik dizaynın keyfiyyəti və göz oxşayıcı olması;
- tammətli informasiyanı təqdim etmək imkanı;
- görüntülərin keyfiyyəti və manipulyasiyanın mümkünlüyü;
- istifadəçilərlə interaktiv əlaqənin mümkünlüyü və s.

Belə iş prosesində nəinki sadəcə olaraq informasiya toplanır, həm də yeni, nadir sənədlər yaradılır. Əldə edilmiş informasiyanın dəqiqliyi, keyfiyyəti və onun təkrarsızlığı mövzunun tam açılmasını təmin edirsə, bu da öz növbəsində Prezident Kitabxanasının tədqiqat, bibliografik, nəşriyyat fəaliyyətinin inkişafına yardım etmiş olur.

Prezident Kitabxanası yarandığı ilk illərdən tam mənada elektron kitabxana kimi fəaliyyətə başlamışdır. İllərlə yaradılmış və toplanmış bu resursları sistemləşdirmək, idarə etmək və saxlamaq üçün xeyli işlər görülmüşdür. Yüksək tələbli və intellektual səviyyəli oxucu kütləsinə xidmət etmək üçün kitabxananın əməkdaşları müxtəlif mövzularda yeni-yeni sənəd-informasiya resursları yaratmağa başladılar. Bu resursları yaratmaq üçün ilk növbədə müdiriyyət və aparıcı mütəxəssislər tərəfindən dəqiq kurs müəyyənləşdirilmişdir.

Elektron resursu yaradarkən, görüləcək işlərin dəqiq və düşünülmüş şəkildə planlaşdırılması böyük əhəmiyyət kəsb edir. Hər dəfə bir elektron resursun layihəsi planlaşdırılarkən xüsusi plan-prospekt hazırlanır ki, burada aşağıdakı aspektlər öz əksini tapır:

- xidməti kontingent tərəfindən elektron resursun mövzu seçiminin, onun aktuallığının və tələb olunmasının əsaslandırılması;
- gələcək elektron resurs üçün ilkin sənədlərin tip, növ və dil seçimi, onun xronoloji, coğrafi, janr və nəşri əhatəsi;
- gələcək elektron resursun həcmnin təyin olunması;
- tapılmış sənədlər arasında seçim meyarının təyin olunması;
- elektron resursun daxili strukturunun (quruluşunun) təyin olunması;
- elektron resursun təqdimatının diskretliyinin (fasiləliyin) təyin olunması (davamı olacağı və daim yenilənməsi);
- elektron resursun keçid rejiminin təyin olunması (CD və ya başqa elektron daşıyıcıda təqdim olunubsa, lokal şəbəkədə və ya İnternetdə azad və ya məhdudlaşdırılmış keçid olarsa);

- elektron resursun proqram təminatı xüsusiyyətlərinin təyin olunması;
- iş icraçılarının və hazırlanma müddətinin təyin olunması.

Prezident Kitabxanasında yaradılmış aktual mövzularda və daha geniş həcmdə olan **tammətli elektron resurslar** istifadəçilərin (oxucuların) sənəd-informasiya tələbatını daha dolğun və tam ödəmək məqsədi daşıyır. Hazırda belə elektron resursların sayı iyirmi ikidir. Bu resurslar aşağıdakılardır: “Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin nitqləri, çıxışları, müsahibələri, bəyanatları”, “İlham Əliyev və Azərbaycanın neft diplomatiyası”, “Əsrin müqaviləsi”, “Azərbaycanda Olimpiya hərəkəti”, “Xoşməramlı səfir”, “Azərbaycan diasporu”, “Bələdiyyə hakimiyyəti (sənədlər toplusu)”, “Dağlıq Qarabağ münaqişəsi”, “Azərbaycan regionlarının sosial-iqtisadi inkişafı (2004 - 2008)”, “Azərbaycan regionlarının sosial-iqtisadi inkişafı (2009 - 2013)”, “Dövlət qulluğu (sənədlər toplusu)” və “Azərbaycanlıların soyqırımı və deportasiyası”.

Yuxarıda da qeyd olunduğu kimi, bir çox elektron resurslar geniş məzmun və prioritetliyinə görə xüsusi elektron layihə şəklində işlənmişdir. Bunlar daha çox ensiklopedik xarakterli məlumat toplularıdır ki, xüsusi bannerlərlə və aktiv menyularla işlənərək ayrı-ayrı subdomenlərdə yerləşdirilmişdir. Bunlar “Heydər Əliyev. Elektron Sənədlər Topplusu”, “Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin xarici siyasət fəaliyyəti”, “XX əsrin faciəsi - Xocalı soyqırımı”, “Azərbaycan. Dövlət rəmzləri və atributları”, “Naxçıvan Muxtar Respublikası - 85”, “Təcavüz. 20 Yanvar. Bakı 1990”, “Azərbaycan ekologiyası”, “Azərbaycan Respublikası - 20” adlı elektron resurslardır.

Onlardan ikisi isə “Odlar yurdu Azərbaycan” www.odlaryurdu.az və “İrəvan şəhəri” www.iravan.info ayrıca domendə yerləşdirilmişdir. Hər bir istifadəçi Prezident Kitabxanasının saytından keçid etməklə və ya İnternet axtarış servislərindən (google, mozilla, yandex, opera kimi brauzerlərdə) istifadə etməklə bu resurslardan yararlanmaq olar.

Azərbaycanın tarixinə, mədəniyyətinə, iqtisadiyyatına, eləcə də siyasətə, fəlsəfəyə və s. dair kitabxananın fondunda olan qiymətli və nadir kitablar tədricən rəqəmsal qaydada işlənərək Prezident Kitabxanasının saytında yerləşdirilir. Qeyd etmək lazımdır ki, **elektron kitablar** bu gün istifadəçilər (oxucular) arasında daha populyar resurslardan biri hesab olunur.

Elektron resursların yaradılmasının prioritet səhələrindən biri də kitab fondunun rəqəmsallaşdırılması, kitabların elektron surətinin yaradılmasıdır. Prezident Kitabxanasının elektron kitab kolleksiyasını yaratmaq üçün kitabxana rəhbərliyi tərəfindən aşağıdakı prinsiplər əsas götürülür:

- birinci növbədə istifadəçilər (oxucular) tərəfindən daha çox tələb olunan və nadir kitablar;
- Azərbaycanın tarixini, mədəniyyətini, milli-mənəvi dəyərlərini əks etdirən dəyərli nəşrlər;
- kitabxananın profilinə uyğun kitabların işlənməsi (skan edilməsi);

-ayrı-ayrı müəlliflərin təqdim etdikləri kitabların elektron versiyası (təqdim olunan kitabların elektron versiyaları seçmə yolu ilə aparılır).

Beləliklə kitabxanada yaradılmış kitabların elektron kolleksiyası hər şeydən əvvəl kitabxananın virtual istifadəçi (oxucu) auditoriyasının sayını artırır, tarixə, mədəniyyətə, milli-mənəvi dəyərlərə aid əvəzsiz nəşrlərin gələcək nəsillərə çatdırılması missiyasını yerinə yetirir. Əhəmiyyətli hallardan biri də odur ki, hər hansı bir nadir nüsxədən eyni zamanda məsafədən onlarla oxucu istifadə edə bilər.

Bütün bunları nəzərə alaraq Prezident Kitabxanasında ayrıca “Elektron kitabların verilənlər bazası” yaradılmışdır. Bu verilənlər bazasının yaradılması imkan vermişdir ki, həm elektron kitabın bütün parametrləri (müəllif, sərəlvə, nəşri yeri, nəşr ili və cildin fotosu) verilsin, axtarış çevikliyini artırmaq üçün açar sözlərdən istifadə olunsun və eyni zamanda mövzu üzrə axtarış Kitabxana Biblioqrafiya Təsnifatına (KBT) uyğun qurulsun. Kitabxananın saytının görünən səhifəsində bu verilənlər bazasının axtarış servisdən istifadəsi mümkündür. Hazırda bir neçə dildə (əsasən Azərbaycan, rus və ingilis) hazırlanmış elektron kitabların sayı 100-ü ötmüşdür.

Prezident Kitabxanasının biblioqrafik-informasiya fəaliyyətinin mühüm istiqamətlərindən biri də dövrü xarakter daşıyan müxtəlif məqsədli və oxucu təyinatlı **biblioqrafik göstəricilər** və **məlumat bülletenləridir**. Bunlar istifadəçilərin (oxucuların) biblioqrafik-informasiya tələbatlarının ödənilməsi məqsədilə yaradılmışdır.

Bu gün tərtib edilən biblioqrafik göstəricilərin sayı 12-dir. Bunlar “Azərbaycan Respublikasının Prezidenti: Gündəlik fəaliyyətin xronikası”, “Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin xarici siyasət fəaliyyəti”, “Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin fərman və sərəncamları”, “Azərbaycan Respublikasının qanunları”, “Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin qərarları”, “İlham Əliyev. Azərbaycanın neft diplomatiyası”, “Azərbaycanı dünyaya tanıdan lider”, “Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin sərəncamları ilə çap olunmuş kitablar”, “Azərbaycan regionlarının sosial-iqtisadi inkişafı (2004-2008)”, “Azərbaycan regionlarının sosial-iqtisadi inkişafı (2009-2013)”, “Mir Cəlal Paşayev-100”, “Yeni kitablar” adlı biblioqrafik göstəricilərdir. Bütün biblioqrafik göstəricilər rüblük və ya yarımillik elektron buraxılışlar şəklində tərtib edilir.

Prezident Kitabxanasında kitabxana-informasiya xidmətinin müasir formalarından istifadə olunaraq hazırlanan məlumat bülletenləri ən aktual mövzularda yeni biblioqrafik informasiyanı tələbatçılara operativ şəkildə çatdırmaq məqsədi ilə yaradılmışdır. Məlumat bülletenləri Prezident Kitabxanasının elektron kataloquna daxil edilmiş dövrü mətbuat materialları əsasında tərtib edilir.

“İqtidar. Müxalifət. Xalq”, “Tarix. Mədəniyyət. Elm”, “Azərbaycan iqtisadiyyatı”, “Azərbaycan Respublikasında seçkilər”, “Xarici siyasət və beynəlxalq münasibətlər”, “Neft və qaz”, “İnsan haqları”, “Ekologiya”, “İnformasiya texnologiyaları” adlı bu məlumat bülletenləri dövrü xarakter daşıyır. İndiyədək rüblük tərtib edilən məlumat bülletenlərinin 212 elektron buraxılışı saytımızda yerləşdirilmişdir.

Kitabxananın fondunda olan bir çox aktual çap nəşrlərinin, analitik, elmi məqalələrin elektron versiyalarının hazırlanması və onların spesifik axtarış üsullarına malik Verilənlər bazalarında yerləşdirilməsi Prezident Kitabxanasının xüsusi əhəmiyyət kəsb edən resurslarından biridir. 2004-cü ildən başlayaraq **İRBİS64 “Tammətli verilənlər bazasında”** və Prezident Kitabxanasının öz məhsulu hesab edilən xüsusi axtarış servisinə malik **“İnformasiya təminatı bazası”**nda (**İTB**) bu gündə 200 mindən çox məqalə və rəsmi sənəd toplanmışdır. Elektron mətnlər müxtəlif mövzular üzrə, əsasən Azərbaycan, rus və ingilis dillərindədir. Bu verilənlər bazalarına giriş və istifadə qeydiyyat yolu ilə aparılır. Xüsusi qrup oxucular Prezident Kitabxanasının bu lazımlı xidmətindən istifadə edirlər.

Bu resursların yaradılması əsasən Prezident Administrasiyasının, mərkəzi və yerli icra orqanlarının əməkdaşları, politoloqlar və analitiklər, eləcə də ictimai və humanitar elm sahəsinin (tarixçilər, filosoflar, sosioloqlar, kulturoloqlar və s.) tədqiqatçıları üçün nəzərdə tutulmuşdur. Bundan əlavə, bu resurslarda toplanmış elektron mətnlərdən kitabxanamızın müasir xidmət sahələrindən biri olan Sənədin elektron çatdırılması xidmətindən də geniş istifadə olunmaqdadır. Verilmiş sorğular əsasında materiallar toplanaraq sifarişçinin elektron ünvanına göndərilir ki, il ərzində belə sorğuların sayı yüzlərlə olur.

Prezident Kitabxanası yarandığı gündən İRBİS64 Avtomatlaşdırılmış Kitabxana Sistemini tətbiq etməklə əsas kitabxana proseslərini avtomatlaşdırmağa nail olmuşdur. Bura elektron kataloqun yaradılması, fondun komplektləşdirilməsi, kitab verilişi və oxuculara xidmət prosesləri daxildir. İRBİS64 Avtomatlaşdırılmış Kitabxana Sistemi imkan vermişdir ki, biz mükəmməl elektron kataloq, müxtəlif biblioqrafik verilənlər bazaları, zəngin tammətli verilənlər bazası yaradaq.

Bugünkü statistikalar göstərir ki, İnternet servislərində 30%-dən çox istifadəçi mətn axtarışından daha çox yararlanmaq istəyir. Kitabxanalara olunan virtual sorğuların da əksəriyyəti elektron mətn sahəsində olur. Beləliklə aydın olur ki, bu kimi xüsusi axtarış servislərinə malik elektron resursları olmayan kitabxana portallarının istifadəçi (oxucu) auditoriyasının sayı az olacaqdır. Prezident Kitabxanasının istifadə etdiyi Avtomatlaşdırılmış Kitabxana Sistemlərində (İRBİS64) biblioqrafik təsvirlərdən əlavə, “xarici obyekt” kimi mətni göstərmək metodu da tətbiq olunmaqdadır. Elektron kataloqda yeni axtarış kriteriyası “elektron mətn” daxil edilmişdir ki, bu da istifadəçiyə biblioqrafik yazıdan başqa mətni də əldə etməyə imkan yaradır. Biz bunu öz fəaliyyətimizdə uğurla tətbiq etməkdəyik. Hazırda Elektron kataloq vasitəsilə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin nitqlərinin, çıxışlarının, bəyanatlarının, həmçinin imzaladığı bütün qanunvericilik sənədlərinin (qanun, fərman, sərəncam) mətni ilə tanış olmaq mümkündür. Əgər Elektron kataloqda axtarış zamanı əldə edilmiş siyahıda biblioqrafik yazıdan əlavə “elektron mətn” sözü görünürsə, bu, o

deməkdir ki, həmin məlumatla aid sənədin mətni də verilmişdir və həmin aktiv sahəyə toxunmaqla sənədin mətni ilə tanış olmaq mümkündür.

Elektron resursların idarə olunması, onlara edilən düzəlişlər və əlavələr, yenilənmələr, ümumiyyətlə, kontentin həmişə aktuallığını saxlamaq üçün aparılan bütün proseslər vacib şərtlərdən biridir. Son illər Prezident Kitabxanasında elektron resurslar fondu yaradılmışdır. Yaratmış olduğumuz bütün elektron resurslar elektron daşıyıcılara köçürülərək bu fondada saxlanılır.

Kitabxana işinin avtomatlaşdırılması və elektron resurslar şöbəsinin əsas fəaliyyət sahələrindən biri də bu resursların idarə olunmasını təşkil etməkdən və bu sahədə vaxtaşırı analizlər aparmaqdan ibarətdir. Resursların etibarlı saxlanması, təhlükəsizliyinin təmin edilməsi, onlardan istifadə rahatlığının təşkili və müntəzəm ehtiyat bazalarının yaradılması bu sahədə fəaliyyətimizin əsasını təşkil edir.

Bütün elektron resurslardan həm kitabxananın saytı vasitəsilə məsafədən, həm də lokal şəraitdə elektron resurslar zalından istifadə etmək olar. Yuxarıda da qeyd etdiyimiz kimi, elektron resurslar əlamətinə və xarakterinə görə istifadəçilər üçün aşağıdakı qruplara bölünmüşdür: ümumi və açıq istifadə resursları; istifadə və girişinə məhdudiyət qoyulmuş resurslar. İstifadə və girişinə məhdudiyət qoyulmuş resurslar, əsasən, mövcud qanunvericilikdə müəlliflik hüququnun tələblərinə uyğun olaraq aparılmaqdadır. Belə resurslardan, əsasən, xüsusi oxucu qrupları istifadə edir ki, onlara da məsafədən istifadə üçün xüsusi şifrə - parol verilir.

Elektron resursların sayı və mövzu çeşidliliyi artdıqca, bu resursların ancaq Prezident Kitabxanasına aid olmasını nəzərə alaraq, Prezident Kitabxanası Azərbaycan Respublikası Müəllif Hüquqları Agentliyindən hər bir resurs üçün müəlliflik şəhadətnaməsi almışdır.

Prezident Kitabxanasında yaradılmış tammətənlili **elektron resursların qorunmasına və təhlükəsizliyinə** xüsusi diqqət yetirilir. Bu gün informasiya nə qədər əlçatandırsa, onu məhv etmək də bir o qədər asandır. Ümumiyyətlə, nə qədər ki, virtual informasiya mühiti var, belə təhlükələr öz mövcudluğunu daim saxlayacaq.

Prezident Kitabxanasında informasiya resurslarına müdaxilələrə qarşı mübarizə üçün bir neçə istiqamətdə tədbirlər görülməkdədir:

- bu sahədə beynəlxalq təcrübə öyrənilir;
- resursların tam şəkildə qorunması təşkil edilir;
- müdaxilə hallarının qarşısının alınmasını təmin edən proqram təminatları tətbiq edilir;
- hücumların kəmiyyəti, qüvvəsi, xarakteri və s. izlənilir, öyrənilir, nəzarətdə saxlanılır.

Rəqəmsal surətlərin, yalnız kitabxana daxilində məhdudlaşdırılması birinci səviyyəni təşkil edir. İkinci səviyyə - fayllar çərçivəsində qorunmadır. PDF formatında olan bütün fayllar dəyişdirilməkdən xüsusi parollar vasitəsilə qorunur. Həmçinin mətnli informasiyanın surətini çıxarmaq imkanlarına da məhdudiyət qoyulur və hər hansı bir resursdan istifadə zamanı mənbə kimi Prezident Kitabxanasına istinad verilməsi mütləqdir. Elektron resurslar daşıyıcılara (fayllar, CD, DVD) köçürülmüşdür və onların kitabxanadan kənara çıxarılmasına və surətinin artırılmasına ümumiyyətlə icazə verilmir.

Bu sahədə görülən işlər barədə dəfələrlə beynəlxalq konfranslarda (İFLA, Kırım, Libcom) məruzələr olunmuş və müzakirələr aparılmışdır. Prezident Kitabxanasında 10 il ərzində elektron resurslar yaratmaq sahəsində yetərincə təcrübə qazanılmasına baxmayaraq, dünyanın və ölkəmizin aparıcı kitabxanalarının bu sahədəki fəaliyyətləri diqqətdə saxlanılır, izlənilir və öyrənilir.